

DEBTRE SAMUÉL 1 KAN 2 WOO NĐ

1-2 Samuél

(Trad. Jean Koulagna)

Rabat, 2020

Deewa í tooó kán vud kan yag dii máa vu yɔ

- 2011, 2018. *Moo tú"í wawaa Lutér woo nɔ*, DTA/EELC, Ngáúndíi - Lulu Press, Raleigh
- 2019. *Hɛn ha"í : Levitíkus kan yag diii*, Lulu Press, Raleigh
- 2019. *Debtere yéé vuuy*, Lulu Press, Raleigh

© Jean Koulagna

(Édition préliminaire)

Institut Oecuménique de Théologie Al Mowafaqa

24 avenue du Chellah, Rabat, Maroc

pastojean@gmail.com

All rights reserved.

Ví gaa Tayii ba moo yqg diii máa qq ?

Mí dẹn Tayii nag moo bəə káń nuŋ ve' 53 yɛnɔ.

(28/04:2020)

Moo dənée

Sí'íd zaman í moo sə"é voo, dəní anábi voo kan zaman gbanii voo nɔ

Debtere yağ talí see kan yağ ebərǎlí máa, debtere Samuél woo di dágá déń. Nán kuu yaawu tiiní kan yağ gerék (150 t. YK) máa, vu ndɔg ban lúg buu, ban mba píğ dágá¹ ú, ma vu pəgəɔ ya idú. Moo woo nɔ ma kaa họ ví Samuél 1 kan 2 yəɔ. Hən dága yə kóy kan debtere Gbanii voo ǎm. Bíbələ yağ geréggí máa, Samuél kan Gbanii vu mbaa di kó í debtere dágá déń ma ka pəgəɔ ya ndaddú máa wɔgɔ ; vu bee vu *Gbaɲ waa* (tóó téé *Gbanii*) 1-4. 1-2 *Gbaɲ waa* kan gerék máa 1-2 *Samuél* kan ebərǎi, 3-4 *Gbaɲ waa* máa 1-2 *Gbanii* kan ebərǎi.

Hən kuu yağ debtere Samuélí yə vún kó ve' tɛmɛrɛ dágá ú. Vu dəɲ ya diga haɣlé Samuél woolí (1100 t. YK) háá la sí' sey gbaɲ Davíd woo ka zígíd máalé, tóó téé sí'íd woolí (970 t. YK). Debtere yə vu pa'an moo Samuél woo nɔ háá daa sí'ina wulí né. Vu pa'a moo nán Israél kuu vúd zaman nán moo sə"é voolí ma kuu dɔ la zaman í anábi voolí kan gbanii vu mánɔ.

¹ Ká tíj máa debtere vu mbaan móo kaayéei kó í kaa họn ví 'yá'á yə wɔgɔ né, ǎmáa vu ka vu móo píggi téé vu 'yé vu gbággí, tóó téé kəd gbɔɔ tóó wulí.

Nán Ebərəə kuu vúd hág Mísiralí máa, vu mbaa Kanánni kó la ve' tẹmre idú, vu 'yén gbanaa né, vu gaa ná anábi vu né ám. Vun baa pəgəy mbaa la zig kan zig, í nii kaa vunno baa tíd kaa vu kan zig súu yẹ vu. Sey moo tóó ka maa vu kó í sii wəgɔ, zig tóó kuu ya sa vu sii téé, nán yée kólí tóó sug vu, la kó sii kan zig súu yẹ, téé səd vu. Pig woo téé tii mbaa kó í gbanj sii kan í moo sə"é wəgɔ. Vu bee sey súu yẹ wu zaman í moo sə"é voo yənɔ (1210-1010 t. YK). Debtère *Moo pa'aní* vu (fr. 1-2 Chroniques) faa moo debtère Samuél kan Gbanii voo súu yẹ ka' tóó vu pa'a ám.

1 Samuél pa'a moo Samuél woo ka na' dɔg Elíi baa hən pú"í woolí dólí, ka tii í moo sə"é nán Israél voo kan anábi voo, ka dən yee Saúl gbanaa Israél, ma ka kée gbɔgɔ ka la duu yee Davíd mánɔ. Samuél nɔɔ diga 1 Samuél 'wáa ná né ám (1 Sam 25, 1), amáa yɔɔb woo duu fíi ya tíj waa ná' (1 Sam 28, 1-20) ma moo woo 'wáa lá. Vu pa'a moo Davíd woo ka dən dɔg dáálí gbanjɪ sáá sáá, Saúl ka soo bi nɔwɔ ọ (1 Sam 19-30), kan nɔm Saúl súu woo kan waa vu yag siilí, Bét-Sánni (1 Sam 31).

2 Samuél pa'a woo moo gbanj Davíd woo ka dən ya nɔm Saúl woolí mánɔ. Gbanj woo dən la duulí na'a. Davíd ka ki nɔm Saúl voo kan waa Yonatán máa, de'ɛn zóó né, amáa káj vu : káj Saúl kó í ba"oo wəgɔ, káj Yonatán woo moo ka daga gboo mánɔ. Davíd pú'ud vu hən gbanj, beed vu yée tuu (2 Sam 1, 17-27), pú vu ləgud, tú' bin kó zóó gbanaaɛ. Pig nɔm Saúl woo kan

waa wulí máa, nán Yúúda vuu dɛɛ fɛɛ Davíd kó í gbanaa voo wɔɔ. Dɛɛ waa gbanj woo Ebrónjí ve' gúndem yúú nán Yúúda voolí (2 Sam 2, 11 ; 5, 5 ; 1 Gba 2, 11), ma la sɔg nán Israél vu, fɛɛ kaa nán Yebús voo, tiivu kaa gbanj ma mgbání laa wulí. Kaa súu Yerúsalemmi. La waa wulí máa ve' vo' tɔɔnɔ zuu tɔɔnɔ (2 Sam 5, 5 ; 1 Gba 2, 11). Amáa gbanj woo maa na duu méné. Vu pa'a hɛn ka kó kan Bátséba Uríya kɛɛ (2 Sam 11-12), hɛn zóó vjíní vu kan hɛn tɔálí kókód kuu yɔɔ woolí kíilí : wayée waa woo kuu kó hɛn sɔjɔ ligí (Amnón kó daa kɛɛ Tamár wɔɔ – 2 Sam 13, 1-22) ma kuu nónn sɔɔm voolí (Absalóm nɔɔ daa sáɔ Amnón – 2 Sam 13, 23-39), waa í kuu saga sii (Absalóm) ma ka lúud vu dɔg (2 Sam 15-18), kan buu nɔɔ ka tud nán vu (2 Sam 24).

Kaa tógɔ hɛn yɛ vu hɔ tée, 2 Samuél pa'a moo hɛn ka kó péń gbanɔaa í nii waa Davíd woo kuu pínno gbanɔjí né ma Salomón ka wu pígi yɛɔ. Nán ka pa'a moo máa yɛ vu mbóg hɔnaa moo a pígi gbanɔaa yɛ vu gbóo 'waapád, 'yéɛ Salomón hɔnaa gbanj fɛɛléɛ. Nán dikab ka' Mam na'alé voolí máa, gbanɔaa í kuu haɔwɔ zuu gbanɔjí máa a pélí ma í tóó kuu dɛɛ haɔ vu tɔj yɛ uu pí ba' voo gbanɔjí mánɔ. Moo woo nɔ ma waa nii Davíd woo kóó dágá aga fɛɛn gbanj né, kóó Adoníya áɔn (1 Gba 1). Hɛn woo wu kó péń ma nán hɛn gaalí debtere yɔɔ talí seelí vu baa ɔ 2 Sam 11-1 Gba 2 máa ba moo gbanj pílí Davíd woo mbóggí.

Nóo ka bínda deewa ye vu lá ?

Nán tóó gaan zuu nán ka bínda debtere Samuél woo kan í Gbanii voo vu né. Vu bínda debtere máa ye vu 'waan do' dágá né ám. Nán Yúúda tóó ká vu taa Samuél kan anábi Natán kan anábi Gád ba vunno bínda vu (1 MPv 29, 29). Í tóó vun taa voo anábi Yeremíya ba vu bínda vu. Deewa kuu be ya diga Yosúalí daa la dii 2 Gbanii voolí ye vu bee vu “Moo pa'aní nán Dəteronomís voo nɔ”. Vu bee vu í yɔgɔ moo moo taalí voo kan teolozíi voo pád ndag zégéd woo di debtere *Moo palí* vɔlí (fr. Deutéronome). Nán súu ye vu faa debtere anábi tóó voo vu bínda (Yeremíya, Hosée, Amós, etc.), vuú súg kan í hɛn ha'í tóó vu ma vu súg moo pa'aní vu kákád ma vu bínda debtere *Dooká Múúsa woo vu (Dəní-Moo Palí vu)*.

Ba'ad nán Dəteronomís voo dəŋ ya diga gbaŋ Israél voo kan Yúúda vu ka págɛn di lá idú máalé. Sey woo gbaŋ waalí í nán Israél voo ba dəŋ túmní sú'ú, gága né téé ba túm sí dɔ́n nó (sé' 8 t. YK²). Gbaŋ waalí nán Israél voo túm ve' 722 t. YK. Ve'

² Hɛn kán bee “sé” ye sey ka yɔɔ ve' 100lí mánɔ. Nasáá vu pəgən ve' vu duu 100 kan 100i (faránsa “siècle”, íŋlís “century”). Baa vílí diilí máa ba gaan ví baa hɛn woo né. Ámáa aa híí bi gaa ví ve' hɛn kuu kóy, bi duu moo pa'aní see kuu yɔɔ dii ya sú'ú máa vu téé, bán yib ví moo tóó a tii hɛn sey tú'í súu ye vu ú. Kan yɔɔ faránsa máa vu bee “convention”. Sé' máa mbé' ká kuu gɔɔ (tóó téé mbé' tɔ́ɔnɔ, tóó téé ndaddú), náá dəŋ kuu tíd nagá zágá mbée na'alé

súulí máa, nán Asiríi vuu ya tud kaa gban̄ voo Samaríya ve' súu yel̄é, v̄u má'a gbanaa, kan gban̄naa v̄u, kan í nii hág v̄u kan nán zij̄l̄í v̄u gba'a, v̄u gán̄ la gbóo v̄u la hág tóo wul̄í, ma v̄u gán̄ gba'a í hág tóo v̄u ya gbóo la Israéllí. Amáa ba'ad gb̄o voo máa kóy di sey gban̄ waalí í nán Yúúda voo ka túm ăm̄ máal̄é (587 t. YK).

Nabukodonoz̄r gbanii hág Babilón ya kó h̄en dágá nán Asiríi ba kuu kó kan nán Israél v̄u ve' tóólí pee kan nán Yúúdaa v̄u Yerúsalemmí. Nán Babilón v̄un ya d̄en má'a sí í nii tóo v̄u Yerúsalemmí ve' 597í ú. Ve' w̄anbó' ka ȳa daa, 587í máa, v̄u duu fíí ya, v̄u tum lig h̄en ha"í nán Yúúda voo, v̄u ạn̄ kaa Yerúsalem, v̄u gán̄ í nii hág ba kuu k̄é máa v̄u 'waapád laan Babibónn̄í kó í gba'a v̄u w̄oɔ. Kan ȳag farán̄sa máa v̄u bee “exil”.

Nán ȳe kuu mbaa hág gáálí máa v̄u taa moo buulí na'a, v̄u vín moo : Ẹn ka kó ma Tayii ka gb̄o h̄en í ȳoɔ ka kóyyá ? Tayii w̄u buu ȳag talí wooa, kóó ẹn̄ ka kó lá ? Ma v̄u taa Tayii ba s̄i'ìd bi moo ba kii kinnu tóg né mán̄ɔ. Moo taalí máa ȳe w̄u p̄ú v̄u h̄en bindiko yúú moo pa'aní hág Israél kan Yúúdálí. Í tóo v̄u bínda debtere kuu ðe ya diga Yosúalí daa la dii 2 Gbanii voólí ȳe v̄u wul̄í, v̄u faa debtere *Moo palí* z̄án̄ga, v̄u ha' h̄en tóo

mán̄ɔ. Ka h̄en giil̄l̄í (h̄en vann̄í) máa, mí kó kó í sé' ȳe ka di mbé' 100 w̄oɔ, kóó a ná' p̄l̄í s̄i'.

vụ bụulí na'a sey woolí. Vụ bi tú' aga nán Israél vụ kan nán Yúúda vụ kan gbanaa voo vùnno kin Tayii tóg né, vụ kin anábi woo vụ moo né, vụ duun dooká woo vụ né ám, ma Tayii ba sị'ịd vụ wụyụ. Vụ bee vụyụ nán Dəteronomís vụ mán. Vụ kó ba'ad voo yẹ dii la wulí, diga kụ di lá hág gáálí. Sey gba'a voo ka 'wáa tóó kụ fíi la Yúúdálí máa vụ laan tíj kan ba'ad máa yẹ.

Nán í hẹn ha'í vụ ám vùn taa moo dágá yẹ, vụ bínda moo pa'aní í voo tóó vụ, vụ mbóg debtere *Dooká Múúsa woo* vụ sey sùu yẹlẹ ám. Debtere nónó kụ di dəní Bíbələlí, kụ bee vụ Pentatók yẹ vụ ba'ad nán hẹn ha'í sùu yẹ voo kan nán Dəteronomís vụyụ. Ba'ad yẹ pád kóy di sàam ve' nán Yúúda kụ di lá hág gba'alí kan ve' zaŋ gba'a ka 'wáalí (587-538 t. YK), kan ve' í kụ duu ya pig woolí máa vúlí, sey gbaŋ nán Pərsə voo ka dəŋ málẹ.

Pógóní debtere Samuél yẹ vụyụ

Mín dəŋ ọ ya sí hẹn kụ pa'a debtere yẹ vúlí máa ọ. Plán kán tú' yelí yẹ Yanick Ethier³ wụ tú'. 1-2 Samuél pógón di ya ndaddú.

1. Elíi vụ ka Samuél : í moo sẹ"ẹ sị'ịd vụyụ (1 Sam 1-12)

³ Y. Ethier, “Leçon 8: 1-2 Samuel”, di Webbí,

https://www.egliseespoir.com/site_ee/Pdf/cours/SurvolBible08.pdf, mí hq 26.04.20.

- a. Elíi ká ka í hẹn pú"í kan í moo sẹ"ẹ mánɔ (1 Sam 1-4)
 - b. Samuél tii anábi kan í hẹn pú"í kan í moo sẹ"ẹ (1 Sam 5-8)
 - c. Saúl tii gbanaa nán Israél voo (1 Sam 9-12)
2. Gbaɲ Saúl woo nɔ (1 Sam 13-31)
 - a. Yée kólí Saúl woo siilí kan hẹn í ka kó sɔd máa vɛyɛ (1 Sam 13-15)
 - b. Vɛ sọ'ọd Davíd kúm gbaj, yég woo kii laa tíj tíj (1 Sam 16-17)
 - c. Davíd lúú đuggi (1 Sam 18-26)
 - d. Nán Israél vɛ kó sii kan nán Filistíi vɛyɛ (1 Sam 27-31)
3. Gbaɲ Davíd woo nɔ (2 Sam 1-12)
 - a. Nɔm Saúl woo kan waa vɛyɛ (2 Sam 1)
 - b. Vɛ dód Davíd sọam gbaj, zig Saúl woo vɛ tú voo (2 Sam 2-4)
 - c. Davíd la fẹẹ Yerúsalem, sọg hẹn kuní pád laan wulí (2 Sam 5-6)
 - d. Tayii ta yag kan Davíd (2 Sam 7)
 - e. Háğ Israél na' laa tíj (2 Sam 8-10)
 - f. Hẹn bíd Davíd woo, kan Tayii ka bá' pig woolí mánɔ (2 Sam 11-12)
4. Sị'íd gbaj Davíd woo nɔ (2 Sam 13-24)

- a. Amnón kó daa kéé Tamár waa, Absalóm nɔwɔ (2 Sam 13-14)
- b. Absalóm sa ba"oo sii (2 Sam 15-18)
- c. Davíd fíi ya gbaŋŋí (2 Sam 19-20)
- d. Hɛn tóó vɛ kákéd kuu yaa sey gbaŋ Davíd woolí máa vɛ, gbaŋ sii woo vɛvɛ (2 Sam 21-24).

1-2 Samuél kan yag diii

Debtore yag talí see tiiní kan yag dii máa ba'ad gbɔɔɔ, hɛn tǎlí tóó nɔ áǎ. Hɛn tóó vɛ buulí na'a vɛ kan daga manné voo kan yag dii pélí, moo hɛn woo ba ví kan vɛ pélí, ba gaan vɛ ví ní áǎ. Háǎ nasáá voo vulí máa, sey tóó hɔm ka kǎ' mba kɛb téé, mam hijg sǎn, téé yɔŋ zuu háǎ pupud móo baa húumi. Ka súg múy háǎ buulí na'a téé mbaa hee tál móo baa zugud kan duɖug yunní ; dɛ' mba zɔm tǎd hee áǎ. Vɛ baa hɛn woo kan yag faránsa « neige ». Debtore Samuélí máa, vɛ pɔwɔ di 2 Sam 23, 20í. Wulí máa mi tiivɛ kan ta'abi.

La' kan hɔd tóó vɛ :

Mí gaan yéé la' vɛ kan yag dii buulí na'a né, la' tóó vɛ buulí na'a áǎ vɛ háǎ diilí pélí, ba gaan vɛ ví né. Moo woo nɔ ma sey tóó téé mí tii yéé la' duu kan hɛn nǎn kuu kó kannɔ, sey tóó téé mí tii kan daga manní voo vɛ, sey tóó téé duu na"é woo,

tóo té kan ya woo ka baa dii máalé. Sey í tóólí té mí tiino né.
Mí kó kan hód vu ám di í yogo.

<i>Ebərəə</i>	<i>Faránsa</i>	<i>Yəg dii (hən kán pín vu kan vu mánə)</i>
אַרְז cèdre		la' sùur (2 Sam 5, 11) ; 2 Sam 7, 2.7í máa, hòn tiiní né. Mí ọ moo lig duu 'wáa yẹ.
כִּרְזִי cyprès		sẹṅsẹṅ (2 Sam 6, 5)
דָּגָל froment		tád (2 Sam 4, 6 ; 17, 28). Sey tóó té nambommi árn (Yéé 4, 7 ; 65, 14).
צִמּוֹק raisin		rezɛɛ (fr) (1 Sam 30, 12 ; 2 Sam 6, 19).
כֶּצַח mûrier, micocoulier		púub (2 Sam 5, 23)
הַאֵלֶּה térébinthe		péb (1 Sam 17, 2. 19 ; 21, 9). Yelí yɛ yéé la'i tán pélí, amáa yéé ya tóó nɔ (הַאֵלֶּה הַמֶּמְקָ – mbuug pébbi). Ya woo la' sùu yɛ ba vún dii hi' duulí.

Moo tiiní tóo vu kákád

<i>Ebərəə</i>	<i>Faránsa</i>	<i>Yag dii (hən kán pín vu kan vu mánə)</i>
אֹתֵל	autel	Gbaa (1 Sam 2, 28 ; 7, 17 ; 9, 12-14 ; etc.)
עוֹלָם	éternel	(háá) káákáá (1 Sam 23, 5)
נַחֲלָה /	Héritage,	nán dán vu (1 Sam 10, 1 ; 12), hən yε"é
חֶלֶק	partage	(1 Sam 26, 19), wó (2 Sam 14, 16), waa

(2 Sam 20, 1), hən gaga (2 Sam 20, 19 ; 21, 3)

נֶיִג neige ta'ab (2 Sam 23, 20)

צָפוֹן Nord/sud wázam-gbózam (1 Sam 14, 5 ; 20, 41 ; 23, 19. 24 ; 27, 10 ; 30, 1. 14 ; 2 Sam 24, 7)

Hən í tóó vυ dilí vυ duun tiiní né. Ka' tóó vulí téé mí guḡ beelí kó í kuu bee kan yaḡ ebərəə, tóó téé kan yaḡ faránsa wəḡə (fr. translittération). Yéé kaa vυ, kan yéé nánán voo vυ, kan yéé ya tóó vυ pád, vυ kóy di í yəḡə. Amáa maleeka tóó vυ ám, kó í kerubím (eb : כְּרוּבִים) vυ wəḡə (2 Sam 6, 3 ; 22, 11).

Nán ka tii moo kan hən bindiko yaḡ gáálí téé, mbaa kó í ka paṇ yaḡ gáá yə dəd ya di yaḡ dán woolí wəḡə. Hən tóó ba kuu yaḡ dán woolí pélí máa vυ dó ya wulí. Ká ba gaan ví baa maleeka vυ, kan anábi vυ, kan akaw vυ, kan hən tóó í yəḡə vυ kan yaḡ dii ní. Hən yə vυ pád vυ dó ya, tóó vυ yaa yaḡ ebərəəlí, tóó vυ duu vúd kan yaḡ zəməyyə. 'Yə'ə yə vυ dó ya sí yaḡ diilí, vυ mbaa kó í ba kuu di sí wulí diilí na'a wəḡə. Moo tiiní kan yaḡ tóó máa mbaa kó í kaa duu yib yaḡ dán baa 'məṇṇə zu wəḡə.

Sey tóólí téé yaḡ baa, kan hən dikab baa ví vυ di kan néélé dó debtere kaa di tiiní yələ́ ám. Nán ba'ad yaḡ dii vυ baa ndəḡ hən woo kólí, moo vυ taa kó ba bín yaḡan hən dikab vυ moo Tayii woolí (fr syncretisme). Amáa sey tóó téé ba ndəḡ ví té'. Debtere 'waapád, diga yaḡ talí seelí kan í 'məṇṇə ám, di í

yogɔ digá dənɛ woolí, hɛn 'mɔŋ tóó nɔ pɛ́lí. Moo woo nɔ ma mí ndɔɔŋ hɛn ha'í (= fr sacrifice) tiiní « hɛn pɛ́'í » né ; mí ndɔɔŋ ya hɛn ha'í (fr autel) tiiní « gbaa », tóó téé « ya gbaa ménné » né. Tú'un ba mín fíí la kón hɛn dikabbí né, ɔ́máa tú' ba mín fɛɛ moo Tayii woo kan yɔg dán míí, kan moo taalí míílí, kan hɛn kán gaa, kán na' kannɔ mánɔ. Aa tiin ví moo Tayii woo yɔg baa vílí né, aa ɓɛ hɛn dán baa ví ɔn moo woo kannɔ né, aa taa ví zóɔ 'yélí baa ví kan yɔg gáái téé, moo Tayii woo kan zóɔ 'yélí baa ví súu 'waapád wún mbaa woo hɛn gáá súɔ. Í nii baa ví vu ɔ ban gaŋ den gáá gígin hɛnna náa ?

Aberviyasóŋ vɔyɔ

Yɔg talí seei

Debtere Múúsa woo vnyu

Dəní (Dən)

Vúnní (Vún)

Hən ha"í (Hha)

Hən wá"í (HW)

Moo palí (MP)

Moo pa'aní í tóó vnyu

Yosúa (Yos)

Í Moo sə"é vny (ÍMS)

Rúud (Rd)

1 Samuyél (1 Sam)

2 Samuyél (2 Sam)

1 Gbanii (1 Gba)

2 Gbanii (2 Gba)

1 Moo pa"aní vny (1 MPv)

2 Moo pa"aní vny (1 MPv)

Ezra (Ezr)

Nehemíya (Neh)

Estér (Est)

Debtere yéé kan moo taalí

vnyu

Zób (Zób)

Yéé (Yéé)

Geḡ vny (Ge)

Koheléd (Koh)

Yéé hínníi (Yhi)

Debtere anábi voo vnyu

Esáya (Esa)

Yeremíya (Yer)

Káń Yeremíya woo nɔ (Kan)

Ezekiyél (Eze)

Daniyél (Dan)

Hoséya (Hos)

Yoél (Yoε)

Amós (Am)

Obadíya (Oba)

Yóna (Yon)

Míka (Mik)

Nahúm (Nah)

Abakúug (Aba)

Sofoníya (Sof)

Agáy (Aga)

Zakaríya (Zak)

Malakíya (Mal)

Yqg talí 'manḡi

Evanḡíl kan vḡyḡ

Matío (Mat)

Márkus (Mrk)

Lúg (Lúg)

Yoohána (Yhn)

Waa ba"ad vḡyḡ (WB)

Deewa vḡyḡ

Róma (Rom)

1 Korínti (1 Kor)

2 Korínti (2 Kor)

Galád (Gal)

Eféez (Ef)

Filíp (Fil)

Kolosíi (Kol)

1 Tesaloníi (1 Tes)

2 Tesaloníi (2 Tes)

1 Timotée (1 Tim)

2 Timotée (2 Tim)

Tíd (Tiàd)

Filemón (Flm)

Ebərəə (Eeb)

Yaakúbu (Ykb)

1 Piyér (1 Piy)

2 Piyér (2 Piy)

1 Yoohána (1 Yhn)

2 Yoohána (2 Yhn)

3 Yoohána (3 Yhn)

Yúúda (Yud)

Debtere anábii

Hən hōlēḡ (HH)

1 Samuél

1

v. 1-8 – Dən 29, 30-30, 2 ; MP 12, 5-18 ; 16, 16-17)

¹ Baa tóó ká di Ramatayím-Sofimí, guu Efrayímmí, yéé woo Elkána, Yerohám waai ; aayée wu Elihúuwu, aayée gbqo Tohúuwu, kaaká woo máa Súf, nán Efrayímmi. ² Elkána ká di kan kẹ́é idú. Í dágá máa yéé woo Ána, í tóó yéé woo Penína. Penína di kan waa vu, amáa Ána kón woo waa né. ³ Ve' pád téé baa yẹ baa dɔg kaa gbqo Sílolí moo bi la nə'ay í 'Yélí gbaɲ sii woolí tíń, bi pú' hən púgu ú. Elíi waa, Hɔfníi kan Fína, vu nán hən ha'í kaa súulí. ⁴ Zágá Elkána ka laa hən pú'í téé, pú kẹ́é woo Penína kan wayée waa woo kan wakẹ́é waa woo vu hən í voo. ⁵ Téé pú Ána ka' í woo do' idú, moo ka híjwɔ, amáa í 'Yélí ka púnno waa né yɛnɔ.

⁶ Daga síg fəɟ baa kóddu bəɟm, moo zóq a víjwɔ moo í 'Yélí ka púnno waa né yɛnɔ. ⁷ Ve' kan ve', hən yẹ baa kóy í yɔqɔ. Sey Ána ka dɔg lig í 'Yélí woolí téé, Penína baa víjwɔ zóq í yɔqɔ, téé Ána bé' dón kənni, lán sí hən né ɟm. ⁸ Téé wəɟ Elkána baa

vigi : « Ẹn kó mó káj mbaan wulí, mó sɛn hɛn lálí né lá ? Fọ́ọ míí dágá yɛ mban waa wu wɔnbó' náa ? »

v. 9-19 – cf. HW 30, 4 ; Yéé 10, 14 (Yéé 50, 15 ; 120, 1 ; Ykb 5, 13 ; Fil 4, 6-7)

⁹ Kuu 'waa hɛn lálí kan hɛn zólí Sílolí sú'ú máa, Ána lúú dɔg. Elíí í hɛn ha"í há'ay mbaa di káám woolí, dáj gimsíi lig hɛn ha"í tóó dágálí. ¹⁰ Zọ́ọ ndó́góné ka mbaga keb máa, Ána bá' Tayii kan kán, kan mɛm mée bɔulí na'a, ¹¹ sɔ́ọ hɛn tíj Tayii woolí, ọ : « í 'Yéíí míí, ɔm tii nóó họ zọ́ọ ndó́góné míí yɛ, ɔm taan, ɔm zán waa ba'ad móó gbɔn né, ɔm pún wayée waa téé, míín bɛ waa yɛ pú í 'Yéíí, yúú woo wún họn woo yulí né kəd. ¹² Ka di Tayii bá'í yɛ mbaa diilí na'a máa, Elíí họ yag woo [ka di namné yɛ]. ¹³ Ána ọ moo zọ́ólé, nán họ yag fifii woo namné, ɔmáa, yég woo kii vún dɔg né. Elíí taa woo ba hạ' dooi, ¹⁴ ma ọddu : « Yee doo kíílí móó yɛ wún 'wáa sey woo télá ? ɔm gbɔ doo kíílí móó yɛ a yag ọ ». ¹⁵ Ána híjdu : « Ba' míí, zọ́ọ ndó́góné wu mban keb, mí zɔn doo né, mí zɔn hɛn kíílí tóó né ɔm ; mí did í 'Yéíí moo zọ́ọ míílí wu ọlé. ¹⁶ ɔm họ waa ba'ad móó kó í wakéé hɛn síjđ kólí tóó wɔgɔ sá. Zọ́ọ ndó́góné ka mban keb yɛ wu kó pɛn kán di lá moo ọlé háá 'ya'á yɛnɔ. » ¹⁷ Elíí híj yag ọddu : « ɔm laa nánne ; Tayii nán Israél voo a ki bá'í kám bá'u yɛ la ú ». ¹⁸ Ána híjdu : « ɔm kód waa ba'ad móó zọ́ọ nán la ú » ; ma wakéé pee daa lúú ka la, la bɛ hɛn lá, yag tún woo duu mbaan sí kó í tíj

wɔɔ né. ¹⁹ Vɛ lúú yag kə'am hí'm, vɛ la nə'əy í 'Yélí woolí, ma vɛ daa fíí la ya mbaalí voolí Rámali.

v. 20-28 – cf. 2 Sam 2, 18-21 (Dan 25, 21 ; Yéé 116, 1-2 ; 12-13)

²⁰ Elkána gaa kéé woo Ána, ma í 'Yélí taawɛ. Ve' woolí Ána nun haɔ, haɔ wayée waa, 'yéddu yéé Samuél, ɔ : « Mín bá' í 'Yélí wɛ waa ye ». ²¹ Wəɔ Elkána duu dɔɔ kan kii woo 'waapád moo hən pú'í kuu baa pú' ve' 'waapád pee. ²² Amáa, Ána dɔɔn woo né. ɔd wəɔ : « An tɔ' waa vaa téé, mín paɔ la tú'udu kan í 'Yélí, téé sín mbaa la sí woo wulí ». ²³ Wəɔ Elkána híidu : « Am kó la kó í kám híí wɔɔ ; am laa mó tɔ'ɔ vaa pɛn. Tayii a kóm hən woo ka ɔ máa la ú. Ma wakéé pee mbaa aa daa waa woo háá yá sey ka tɔ'ɔ vaa. » ²⁴ Ka tɔ'ɔ vaa sú'ú máa, paɔɔ dɔɔ ; bɛ ndaa ba'a taaɔ, kan zom ɔgɔgɔ taaɔ, kan doo tíg dágá. Paɔ waa dɔɔn lig í 'Yélí woolí, Sílolí. Waa súu ba di lá dón pəɔ ná. ²⁵ Vɛ gə ndaa pee vɛ, ma vɛ paɔ waa laan Elí woolí. ²⁶ Ána ɔd Elí : « Ba' míí, mí sɔ hən yúú móólé ; mí wakéé tóó ká ka ya bá' Tayii ka' móólé yelí mánɔ. ²⁷ Mín bá' Tayii moo waa yɛnɔ, ma í 'Yélí ki bá'í míí súu pán. 28 Moo woo nɔ ma mí bi pú í 'Yélí waa súu, a mbaa kannɔ la kəd. » Ma vɛ duu nə'əy í 'Yélí woolí tíj.

2

v. 1-11 – cf. *Lúg 1*, 46-55

¹ Ána bá' Tayii, ọ : « Í 'Yéíí pún zọ́ọ de"ẹ kan néélẹ 'man ;

Mí kuu sí yag kan í maag míi vu ám,

Moo zọ́ọ de'ẹn moo kám maan yeno.

² Nán tóó zálí woo ka mbam máa pélí, í 'Yéíí míí !

Ka yag yúú móó téé, tayii tóó duu pélí,

Isẹm tóó pélí, séy Tayii baa ví nọ.

³ I duu ọ moo kan yúú na"ẹ sá ;

Moo disan tóó a duu vúd vílíl yag sá ;

Moo í 'Yéíí wu Tayii í ka gaa hẹn 'waapád ;

Wu gúú hẹn nán ka kó 'waapád !

⁴ Kpaa nán gbọọ voo vu gəə 'waa ;

Nán í kọgóné waa vu nuṣ néélẹ, tiid vu zaṣ sii.

⁵ Nán í ba kuu hẹ' máa vu zuṣ haa moo hẹn láá,

Í gọom ka kó vu vu nəə ;

Wakéé ziji vu haṣ waa do' gúndem ;

Í ba kuu le waa buulí na'a vu tii wakéé ziji.

⁶ Í 'Yéíí wu kó ma nán mbaa záad, wu kó ma nán nọ ám.

⁷ Í 'Yéí wu kó ma nán nuŋ zaɔ, wu kó ma nán tii gím ám.

⁸ Wu woo nán gím vud hád zommé,

Woo í gím waa vudda dæ senné,

Pú vu ya mbaalí sɔam nán gbɔɔ voolí,

Pú vu káám gban ;

Í 'Yéí wu dii hág, wu zigid hág gimsíi woo vúlí.

⁹ Wúnnɔ tu nán kám híí vu,

Amáa nán zóó bíd vún di voo túlí ya dimmí ;

Nán tóó ban kó hɛn yɛn kan néélɛ dán woo máa pélí.

¹⁰ Í maag í 'Yéí woo voo vún di tuulí ;

Wún mbaa be"í wún ba' bóɔ zuu voolí.

Í 'Yéí wún di moo sɔ"ɛ hág sí'ídí,

Wún pú gbanii néélɛ, wún sɛn nán ka sɔ'ɔdu kúm yɛ fɔɔ.

¹¹ Elkána daa fíí laa woolí kíilí, kaa Rámalí, waa mbaa kóó woo

Í 'Yéí ba'ad Elíi woolí ka"í.

v. 12-17 – cf. Yer 7, 3-11 (Hos 4, 6-10 ; Mal 2, 1-9)

¹² Elíi waa vu kó hɛn í ka duu né, vu gaan Tayii né. ¹³ Hɛn nán hɛn ha"í yɛ kuu baa kóó nán vu máa yɔ. Nán tóó ka yaa hɛn ha"í tée, waa ba'ad voo tóó yaa sey kuu di wi' maanélɛ. Tée nán

súu tíd táa ka di kan zíg tǎǎnó, ¹⁴ téé dǎdda vee sǎn kuu di wi' maané wulí yelélé. Hẹn ka yaa táa yelélé pád í hẹn ha"í woo nǎ. Vuu baa kó dón í yǒgǒ kan nán Israél kuu yaa Rámalí pád. ¹⁵ Kuu maa ná kúm vuu né ǎm sǐ', waa ba'ad woo yaa, téé ǒd nán ka di hẹn pú"í yẹ : « ǎm pú í hẹn ha"í wi' a maa máa pẹ́n ; í hẹn ha"í sén wi' yǒgǒ né, híí wi' vé'edẹ. » ¹⁶ Nán woo ka ọ : « ǎm laa mí maa kúm 'waa téé món bẹ hẹn kám híí » téé, waa ba'ad [í hẹn ha"í woo] híídu : « ǎm pún ya 'yǎ'ǎ yenn, ná' pẹ́lí téé mín bẹ kan kǎǎg ». ¹⁷ Náá saa waa yẹ vuu baa kóǎ í 'Yélí hẹn bíǎ, vuu bée hẹn pú"í Tayii woo í yǒgǒ.

v. 18-21 – cf. 1 Sam 1, 20-28 ; Yéé 128

¹⁸ Samuél dii ba'ad í 'Yélí woolí tíń, waa súu dó efóod né'eme. ¹⁹ Na"oo baa vǎǎdu sǎǎm waa tóó ve' 'waapád, téé pǎnnǎ ya sey ka dǎg hẹn pú"í kan wǎǎ téelí. ²⁰ Elíi bag Elkána vuu kan kẹ́ẹ hẹn, ǒd vuu : « í 'Yélí a kó wakẹ́ẹ yẹ a hǎǎm waa vuu uu pí í kám pú Tayii yẹ ń ! » Ma daa fíí la voolí. ²¹ í 'Yélí kó Ána duu nun hǎg, hǎǎ wayée waa vuu tǎǎnó kan wakẹ́ẹ waa vuu idú. Samuél baa na' dǎg woo nólẹ nólẹ í 'Yélí woolí ka"í.

v. 22-26 – cf. MP 21, 18-21 ; Gẹ 15, 10

²² Elíi gbọọ sí kǎkǎ', ma ki hẹn waa woo kuu baa kó kan nán Israél vuu yẹ ; ki ba vuu baa ud kan wakẹ́ẹ kuu sǎg yǎg níim waa

waa súggíí vù ám̃. ²³ Qd waa vù : « Moo ɛn ví kó hɛn í yogo lá ? Nán 'waapád vù pá'an hɛn bíd kík ba kó yɛ ɔ. ²⁴ Waa míí vù, hɛn kán ki pa'ané yɛ d̃u né ; ví d̃d nán Tayii woo vù di hɛn bíddí. ²⁵ Nán a kó d̃ daga tóó hɛn bíd tée, Tayii wún di moo s̃ɔ'ɛ yúú woolí. Nán í a kó d̃ í 'Yéíí wù hɛn bíd tée, nó wún bá'adu Tayii lá ? » Ámáa waa vù kin moo ba' voo ka ɔn vù yɛ né, moo í 'Yéíí híí u n̄ɔ ɔ. ²⁶ Samuél baa na' laa tíj tíj, t̄ɔd í 'yéíí, nán vù hííwɔ ám̃.

v. 27-36 – cf. 1 Sam 3, 11-14 ; Hos 8, 7 (1 Sam 4, 11-18 ; 22, 16-21 ; 1 Gba 2, 26-27.35 ; Eze 44, 15)

²⁷ Nán Tayii woo tóó yaa Elíí woolí, ɔddu : « í 'Yéíí ɔ ná' : Náá mí tú' f̄ɔɔ míí lig ba' móó woolí sey k̃u di lá hág Mísiralí, lig Farɔ́ɔ woolí náa. ²⁸ Mí yeewu s̃am̃ zig Israél voolí 'waapád moo a kó ba'ad hɛn ha"í, a wù d̄ɔg gbaalí, a wù uu z̄uɔ, a wù d̄ɔ efóod mííí tíj ; míí pú zig móó vù hɛn ha"í waa Israél k̃u maa velí máa vù 'waapád. ²⁹ Moo ɛn kík bée hɛn pú"í kan hɛn ha"í míí kán ɔ i kó lig mííí lá ? Kó née ma kám na' waa móó vù mban, kík f̄ɛ hɛn ha"í nán míí Israél voo lá lá? ³⁰ Moo woo n̄ɔ ma í 'Yéíí, Tayii nán Israél voo ɔ : “Ká pee mí ɔ kík móó kan kík ba' móó woo u 'yɛm̃ tíj mííí ve' kan ve'. 'Yá'ɔ yɛ máa, 'wáa sú'ú. Mín pú nán í ka na'an máa wù l̄uɔd̄, ámáa nán k̃u b̄een máa vún di z̄u s̄ílí hágá. ³¹ Sey ɔn vud vù ba'ad mííí kan zig woo vù 'waapád máa yá sú'ú. í gb̄ɔ naa tóó wún duu kéen sí

móólé kíilí né. ³² Nán tóó wú di ya mbaalí móó feɣɛlé lig mílílí, ɔ́máa í 'Yélí wún pú nán Israel vɛ hɛn duu, nán gbɔɔ naa tóó wún duu sí móólé kíilí pélí. ³³ ɔ́máa mín gbɔ nán zig móó a mbaa dáj ya hɛn pú"í mílílí, a kóm mó káń, a vɛjɛm zɔ́ɔ́. Í gbɔɔ naa tóó wún duu sí móólé kíilí pélí. ³⁴ Món hɔ hɛn woo kan hɛn a maa waa móó Hɔfní vɛ kan Fína yɛ vɛ mánɔ. Wún di nɔm ya voo idú ɔ́m zágá dágá yɛlé. ³⁵ Tée mín 'yé nán hɛn ha"í tóó kád, í a kin tóg, a kó hɛn hílílí mí mánɔ. Mín zigid kí woo, wún 'yɛm bóád í ɔ́n sɔ'ɔ́du kúm yúlí máa. ³⁶ Nán a kée kí móólé pád wún gu doo núug bá"u siide kan hɛn láá, wún ɔ : 'mí bá'am, ɔ́m pún ba'ad lig hɛn pú"ílí, moo mí nɔɔ hɛn lá sí wulí" ».

3

v. 1-21 – cf. 1 Sam 3, 11-14 ; Hos 8, 7 (1 Sam 4, 11-18; 22, 16-21; 1 Gba 2, 26-27.35; Eze 44, 15-16)

¹ Samuél ká lá náá saa waa máa, did í 'Yélí ba'ad kólí Elíí woolí ka"í. Moo Tayii woo ká gee sey woolí ú, nɔɔg vɛ ɔ́m vɛ buu né.

² Sey súulí máa nɔ́ dɔɔ sí Elíí dim sɔ"é, hɔn sí duulí na'a né ; ma ud mbaa ya mbaalí woolí. ³ Lám Tayii woo ba hɔn ná nimní né, Samuél ud mbaa woo lig í 'Yélí woolí, ya kuu 'yé akooti Tayii woo máalé. ⁴ Ma í 'Yélí bee Samuél. Samuél híj : « Kán yelá ». ⁵ Ke dɔg laa Elíí woolí, ɔ́ddu : « Míi yɛnɔ. Náá ví beenó náa ? » Elíí híjdu : « Mí been mó né, ɔ́m fíi la ud hágá ». ⁶ Í 'Yélí duu bee Samuél. Samuél lúú dɔg, laa Elíí woolí, ɔ́ddu : « Míi

yenɔ. Náá ví beenó náa ? » Elíi híjɔ : « Mí been mó né, ɔm fíí la ud hágá ». ⁷ Samuél ba gaa ná í 'Yélí né, moo Tayii woo ba yaa ná woolí né ɔm. ⁸ Í 'Yélí mbóg duu bee Samuél do' tɔnɔ woo. Samuél lúú dɔg, laa Elíi woolí, ɔddu : « Míi yenɔ. Náá ví beenó náa ? » Elíi gaa sí í 'Yélí ba wu di waa ye beelí, ⁹ ma ɔd Samuél : « ɔm la ud hágá. Kuu duu beem téé, mó híí “Í 'Yélí míí, ɔm ɔ moo la ú, waa ba'ad móó di kilíi” ». Samuél daa fíí la ud hágá.

¹⁰ Í 'Yélí yaa, duu bee bee kó í tɔj pee wɔgɔ : « Samuél, Samuél ! » Samuél híí : « Í 'Yélí míí, ɔm ɔ moo la ú, waa ba'ad móó di kilíi ». ¹¹ Ma í 'Yélí ɔd Samuél : « Mín di hɛn tóó kólí kan nán Israél vu ; nán a ki moo woo pád tóg wán yúgu. ¹² Zágá woo mín kó hɛn kán ɔ yúú Elíi woolí kan kíi woo ; ɔn dɔɔ téé mín sɔ' la gbug. ¹³ Mín ɔddu sú'ú, mín di vu sɔ'ini kan kíi woo ɔm háá káákáá, moo gaa hɛn bíd kuu kó, hɛn waa woo ku kó ma ka sé'en vu dɔg né máa ɔ. ¹⁴ Moo woo nɔ ma mí sɔɔ hɛn ɔd zig Elíi woo vu, hɛn bíd voo wán hɔn kéelí gbólí né kɛd, kóó uu ha' hɛn vu, kóó uu pú' hɛn vu ɔm. »

¹⁵ Samuél ud mbaa háá yag kɔ'ɔm tú, ma tu'u yag níim lig í 'Yélí woo. ɔmáa ndɔg a pá'ad Elíi hɛn ka hɔ nɛɔgí ye. ¹⁶ ɔmáa Elíi beewu : « Samuél waa míí ! ». Samuél híí : « Kán yelá ! » ¹⁷ Elíi vigi : « Í 'Yélí ɔm nɛnná ? ɔm yugun moo tóó sá. Kám yugun hɛn tóó téé, í 'Yélí a sɔ'im néélé na'a ». ¹⁸ Ma Samuél pá'adu hɛn ka yaa, yugunɔ hɛn tóó né. Elíi ɔ : « Aga í 'Yélíwu náa ; a kó la

kó í ka tɔɔdu wɔɔɔ ». ¹⁹ Samuél baa na' dɔɔ, Tayii mbaa kannɔ ; Samuél kée moo woo tóó dágá aga gbɔn daa hágá né. ²⁰ Israél 'waapád, diga Dánní háá zuu yá Bérésébalí vɔ gaa sí í 'Yélí ba yee Samuél 'yé moo a tii anábii. ²¹ í 'Yélí baa duu yaa Sílolí, tú'ud Samuél moo woo Sílolí.

4

v. 1-22 – cf. 1 Sam 3, 11-14 ; Yéé 78, 56-64

¹ Samuél ɔd nán Israél vɔ moo 'waapád. Nán Israél vɔ vúd sii kólí kan nán Filistíi vɔ. Vɔ la sús kó dumde dáj Ebén-Ezéerí ; nán Filistíi vɔ kó dumde í voo Afékkí. ² Nán Filistíi vɔ kpɔ' yag sii kan nán Israél vɔ, zaa máa sii dɔɔ ma. Nán Filistíi vɔ kpoo nán Israél vɔ, vɔ nɔɔ fɔɔ uzineere ndaddú. ³ Nán Israél vɔ daa fíí la dumdelí ; ma í nii voo vɔ vi : « Ẹn kó í 'Yélí ka gbɔ nán Filistíi uu gbó ba ví í yɔɔɔ lá ? I yaa ba la soo ví akooti yag talí í 'Yélí woo Sílolí, a yaa baa vílí sɔamé yelí, a sɔd ba ví nag í maag baa ví voolí ». ⁴ Vɔ ba' la bɛ akooti yag talí í 'Yélí ka waa gban sɔam serubín voolí yɛ woo Sílolí. Waa Elíi woo Hɔfníi vɔ kan Pína vun di dáj akooti yag talí Tayii woolí ya voo idú ɔm. ⁵ Sey akooti yag talí í 'Yélí woo ka dɔ ya dumdelí máa, nán Israél 'waapád vɔ lég kan zɔɔ dɛ"é háá hág nam gigig. ⁶ Nán Filistíi kuu ki la léggí yɛ máa, vɔ vín moo : « Ẹn yag ma nán Ebərəə kuu lég na'a yɛ lá ? » Ma vɔ ki akooti yag talí í 'Yélí woo ba wu dɔ ya dumde voolí. ⁷ Nán Filistíi vɔ ki dúú, vɔ taa Tayii

ba wu dó dumfélí. Vw ọ : « Lín ba ví 'waa sú'ú, moo hẹn í yọgọ máa kọy ná né. ⁸ Lín ba ví sú'ú ! Yee nọw wún sẹd ba ví nag tayii máa kuu néé na'a yẹ voolí lá ? Tayii yẹ vwu sị'íd nán Mísira vw kan hẹn ndógóné vw kókéd hógọ mánw. ⁹ Nán Filistíi vw, fọ́ọ a sẹn ví la ú ; í yọgọ pẹlí tée nán Ebərəə vún buu ví gbaa kó í vín buu vw pee wọgw. I kó yée ví laa síi. » ¹⁰ Nán Filistíi vw duu lúú sí síi, vw duu gbọ nán Israél vw. Vw pee đug laa waa waa voo wulí dágá dágá. Zágá woo nán Israél vw tú túlí gbọọ : fọ́ọ 30.000 vwu nọw. ¹¹ Nán Filistíi vw vbid akooti Tayii woo, Elíi waa vw nọw wulí ya voo idú.

¹² Baa tóó, nán Benyamínni, ke đug vúdda ya siilí, laa Sílolí zágá woolí, kan sọam dée vw fọ́lẹ, gbód hád yúlí. ¹³ Ka yá la máa, Elíi ba mbaa káámé, di hẹn laalí dáj hịnaalẹ. Mbaa kan zọ́ọ tọ'ẹ moo akooti Tayii woo nọ. Baa yẹ ka dó la kaa tíj, ka pa'a la moo yẹ ná' máa, nán vw dób kán saa. ¹⁴ Elíi ka ki wọyọg máa, vi : « Ẹn kó nán vw wọyọggá ? » Ma baa pee ka moo ọddu. ¹⁵ Elíi ba di kan ve' vo' kégdágá zwu ka'andaddú, nọw woo mbaa sí đwɔr, ọmáa họn sí né. ¹⁶ Baa pee ọd Elíi : « Mí lúú ya ya siilí vw yeno ; mí ke đug vúd ya yág siilí bəə yeno ». Elíi vigi : « Ẹn yaa lá waa mí ? » ¹⁷ Ma baa ka ya ọ moo pee híiđu : « Nán Israél vw lúud nán Filistíi vw đug, vw tú túlí gbọọ tóó, waa móó Həfníi vw kan Pína vw nọw 'waa ya voo idú wulí, nán Filistíi vw vbid akooti Tayii woo sú'ú ọm ». »

¹⁸ Ya baa yɛ ka pɔɔ la akooti Tayii woo ná' máa, Elí wáá yé'ey daa kan káám woo ám yag níimí, vɛg gɛy, daa tii nɔɔ daa wulí, moo ba gbɔɔ mbaa sí káká'. Elí ká mbaa nán moo sɔ'ɛ nán Israél voo ve' sí vo' ndaddú wɛ yɛnɔ. ¹⁹ Aayée, Fína kɛɛ, hɛg ba néé 'waa di silí. Ka ki la ba vɛn vbid akooti Tayii woo, abiyée kan wɛɔ bii vɛ nɔɔ sú'ú máa, hɛg saga dɔg ndógoné, kɛɔ waa zɛɛ yɛgelí. ²⁰ Ka di nɔm máa, wakɛɛ hɛg kalí vɛ ɔddu : « Zóɔ a tɔ'om sá, moo waa kám síd yɛ wayée waaí ». Ámáa híjɛn vɛ yag né, kin moo voo súu né ám. ²¹ Hɛɔ waa woo, [yéé woo] I-Kabóod, ɔ : « 'Yá'ɔ yɛ máa na"é 'wáa sí hág Israéllí ú ». ɔ í yɔgɔ moo kɛɛ vbid akooti Tayii woo, kan moo aayée kɛɛ nɔɔ 'waa kan wɛɔ ám yɛnɔ. ²² Wakɛɛ yɛ ɔ : « Na"é 'wáa sí Israéllí ú, moo kɛɛ vbid akooti Tayii woo yɛnɔ ».

5

v. 1-5 – cf. Zób 20, 5 (Yéé 115, 1-8 ; Yer 10, 14-15)

¹ Nán Filistíi vɛ bɛ akooti Tayii woo, vɛ gan luu Ebén-Ezéerí, vɛ laan Azdóodí. ² Nán Filistíi kɛɛ bɛ akooti Tayii woo sú'ú máa, vɛ pan laan lig hɛn pú'í (tayii voo) Dagón woolí, vɛ ha' 'yé ka' Dagón súu woolí. ³ Yag ká'am woolí máa, nán Azdóod vɛ ním yag ká'am hím, ma vɛ họ Dagón wáá ud mbaa di hágá, tíj akooti yag talí í 'Yélí woolí. Vɛ fii Dagón luu dii dɔg ya woolí. ⁴ Yag ká'am tóo ka duu tú máa, vɛ duu ním yag ká'am hím, ma vɛ họ Dagón duu wáá ud mbaa di hágá, tíj akooti yag talí í

'Yélí woolí. Yúu woo kan nag woo vu 'woo mbaa zuu yag níimí.

⁵ Moo woo no ma nán hən pú'í Dagón woo kan nán kuu dó lig hən pú'í woolí pád vu 'ná'an doo yag níimí né háá zágá bæ.

v. 6-12 – cf. 2 Sam 6, 1-12; Zób 2, 5; Yéé 97, 9

⁶ Nag í 'Yélí woo pij nán Azdóod vu, hən kəmné vu maa vu buulí na'a. Vád yíi kó nán Azdóod vu kan kaa dáj woolí vu.

⁷ Nán Azdóod kuu họ hən yə vu máa, vu ọ : « Akooti Tayii nán Israél voo yə a duu mbaa sí baa vílí yelí sá, moo nag (Tayii voo woo) sug pij ba ví kan tayii baa ví Dagón ám ». ⁸ Ma vu ba' la soo gbanɲaa Filistii vu sug, vu vi vu : « Yee bán kó ví née kan akooti Tayii nán Israél voo woo yelá ? » Gbanɲaa pee vu híj : « Ba ganɲo ví laan Gáadí ». Vu gan akooti Tayii nán Israél voo woo laan kaa súulí. ⁹ Amáa kuu gan akooti yanna Gáadí ná' máa, nag í 'Yélí woo duu pij nán kaa vu, nán vu mbaa sí kan dúúí. [Tayii] wə' nán vu, í nii kan náá sáj, vu maa vád yíi mén.

¹⁰ Ma vu gan akooti Tayii woo laan Ekrónjí. Ya akooti ka dó la Ekrónjí ná' máa, nán kaa vu dɔb wəyag, vu ọ : « Vu gan akooti Tayii nán Israél voo pən ba ví ya moo a tud ba ví 'waa kan nán baa ví vu ám ! » ¹¹ Vu ba' la soo gbanɲaa Filistii vu sug, vu ọd vu : « I fii akooti Tayii nán Israél voo laan ya mbaalí woolí, kó kan tud vó 'waa kan nán vóo vu ám ». Ya pád dúú bi nɔɔ nán vu ú, moo nag Tayii woo pij vu zijí na'a. ¹² Nán í kuu nɔɔ né máa vád yíi kó vu, nán kaa vu kán háá kán voo yə dɔg be' sag.

6

v. 1-12 – cf. Mik 6, 9 ; Zób 34, 31-32

¹ Akooti í 'Yéíí woo mbaa hág nán Filistíi voolí sẹẹ gúndem.

² Nán Filistíi vư bee nán hẹn ha"í vư kan í gan họtẹ vư sụg, vư vi vư : « Yee bán kó ví ẹn kan akooti í 'Yéíí woo yẹ lá ? I ọd vó hẹn oo kó ma oo fii laanɔ ya woolí mánɔ ». ³ Nán hẹn pú"í vư kan í gan họtẹ vư hịịd vư : « Kíí bi fii akooti tayii nán Israél voo yẹ ọ tée, i fiwư leená sá. I pú'ud Tayii hẹn hẹn bíd kéélí gbólí, tée họọ wún kạ' ví, vín gaa hẹn ka kó pẹn Tayii ka luu nag woo yúú vííí. » ⁴ Nán Filistíi vư duu vi : « Vón pú' hẹn sụu kan ẹná ? » Vư hịịd vư : « I mbóg hẹn tóó ka man kan vád yíi nónó, kan dii nónó, gbaɲɲaa Filistíi kuu nónó yẹnɔ ; i mbóg hẹn yẹ vư kan dọ"ẹ. ⁵ I mbóg hẹn kuu man kan vád yíi yẹ kan í kuu man kan dii vư, ví na'an Tayii nán Israél voo wulí ; tóó tée kan gbo wɔ nag woo pịlị yúú vííí, kan tayii víí voolí kan hág vííí. ⁶ Ẹn pú ví yúú néélẹ kó í nán Mísira vư kan Farón wɔgɔ lá ? Náá [ví gaa] Tayii ka sị'ịd vư sey kuu ma waa Israél vư gbólí máa ọ náá ? ⁷ 'Yạ'ạ yẹ máa, i mbóg móóta [la'] 'maɲná, ví ɓe ndaa na'a kuu di waa ɲané idú, kuu tan vư lá kan ɗág vэгó né máa, ví ta vư móóta yẹlẹ, ví fii waa voo vư laan ligí. ⁸ Tée vi ɓe akooti í 'Yéíí woo ha' móóta súulí, ví ɓe kan akooti í tóó i 'yé hẹn púlí kíí mbóg kan dọ' bi pú í 'Yéíí moo a kée hẹn bíd gbɔd bi ứ yẹ vư wulí máa, ví 'yé ɗáj woolí, tée ví ba"u fii la, sín lúú. ⁹ Tée ví

họ ya [móóta yẹ] a laa. A ka hịnaa yag húúm Bét-Sémes wu duu téé, tú' í 'Yéí ba wu sị'íd ba ví yẹnɔ. Ẹmáa hẹn woo a kóy í yọgọ né téé, tú' ba wu pạn ba ví hẹn tǎlǐ yẹ wu né, hẹn woo wu yaa la té' ».

¹⁰ Nán pee wu kó kó í kuu ọd wu wɔgɔ. Wu ɓe ndaa na'a kuu di waa ɗané idú, wu ta wu móotalí, wu tú' waa voo wu ligí. ¹¹ Wu ɓe akooti í 'Yéí woo ha' móóta súulí, kan akooti í vun 'yé dii kan hẹn ka man kan vád yíi vun mbóg kan ọ' wulí pee. ¹² Ndaa na'a wu líí la yag hịnaa Bét-Sémessí tóg, wu duu hịnaa dágá yẹ kan kǎn yágá, wu hi'in hịnaa tóó kóó nag nǎnní kóó nag kpáagí né kǎd. Gbanɲaa Filistíi wu baa 'yẹm duu wu pigim háá wu yá la yag húúm Bét-Sémes sag.

v. 13-21 – cf. *Vún* 19, 21 ; *MPv* 13, 5-13 ; *Eeb* 12, 28-29

¹³ Nán Bét-Sémes vun di túd sɔ'ẹ mbuuǵí. Kuu kuu nóó họ la akooti ná' máa, zóq voo de'. ¹⁴ Akooti ka yá la bab Yoosúa woolí, Bét-Sémessí máa, dii daa. Isẹm gbọọ tóó ba di ka'í wulí. Wu ye'e la' móóta pee, wu gɛ ndaa na'a pee wu ạn wu pú í 'Yéí. ¹⁵ Nán Levíi wu pid daa akooti í 'Yéí woo kan akooti í tóó vún 'yéé hẹn kuu mbóg kan ọ' wulí pee, wu ha' hẹn yẹ wu isẹm gbọọ peelí. Zágá woo nán Bét-Sémes wu ha' hẹn wu, wu pú í 'Yéí hẹn wu ɓuulí na'a. ¹⁶ Gbanɲaa Filistíi nóón pee kuu họ hẹn yẹ máa, wu daa fíí la Ekrónjé zágá woolí. ¹⁷ Hẹn nán Filistíi kuu pú í 'Yéí, ka man kan vád yíi, moo hẹn bíd kéelí gbólí súu yɔ :

í kaa Azdóod dágá, í Gaza dágá, í Askalón dágá, í Gáad dágá, í Ekrón dágá. ¹⁸ Vú pú dii vú ám duu kan kaa nán Filistíi voo vú 'waapád, kaa sóóze kuu big vú kan kan í sóóze kuu bigin vú né ám. Hén isẹm gbọọ vún ha' akooti í 'Yélí woo wulí máa wu yẹn. Isẹm súu mbaa di lá bab Yoosúa woolí wulí háá zágá bə. ¹⁹ Nán Bét-Sémes kuu họ akooti í 'Yélí woo máa, í 'Yélí wá' vú, nán 50.000 vú nọ. Nán vú mbaa la gímná moo hén í 'Yélí ka kó vú yẹn. ²⁰ Nán Bét-Sémes vú ọ : « Yee nọ di kan néélé dii í 'Yélí woolí tíj ma mbaa kan zágá ? Tayi máa yẹ hén sẹn tóo nọ náa ! Yee akooti yẹ a lúu baa vílí tée sín laa sí tée ? ²¹ Vú ba' ọdda nán Kiryát-Yarím vú : « Nán Filistíi vú fii akooti í 'Yélí woo paŋ ya sú'ú ; i zuu ya bẹ dọgọ vílí ».

7

v. 1-6 – cf. *İMS* 10, 15-16 ; *Yhi* 2, 12-13 ; *Yoe* 2, 12-18 ; *Eze* 37, 1-14

¹ Nán Kiryát-Yarím vú a gaŋ akooti í 'Yélí woo dọgọ lig Abinadáb woolí, guu waalí. Vú yee waa woo Eleyazár moo a wu tu akooti í 'Yélí woo súu. ² Ve' buulí na'a yáá sí diga sey kuu paŋ akooti í 'Yélí woo dọgọ Kiryát-Yarímmi ọ. Ve' kó sí gbeggú. Zaa máa nán Israél vú gbóo wáyag dọg sí í 'Yélí woolí ú. ³ Samuél ọd nán Israél vú 'waapád : « Kíí bi fíí ya í 'Yélí woolí kan zọọ víí 'waapád tée, i gbọ tayi gáá vú kan Asterót vú ám, i tii zọọ víí laan í 'Yélí woolí, ví kód wuyú ba'ad dágá dẹj. Tée wún sẹd ví nag nán Filistíi voolí. » ⁴ Waa Israél vú luu Ba'al vú

kan Asterót vư, vư duu sí í 'Yélí wư dágá. ⁵ Samuél ọ : « I sụg nán Israél vư 'waapád Míspalí, téé mín bá'ad ví Tayii wulí ». ⁶ Nán vư sụg Míspalí, vư koo mam yed tíj í 'Yélí woolí, vư kẹẹ mam zágá woolí, vư ọ : « Vó kód sí í 'Yélí hẹn bíddú ». Samuél sọ' moo nán Israél voolí, Míspalí wulí.

v. 7-14 – cf. *ÍMS* 2, 16.18 ; *Yéé* 99, 6 ; 118, 10-16 ; *Eeb* 11, 32-34

⁷ Nán Filistíi vư ki nán Israél vưn sụg di Míspalí, ma gbanjaa Filistíi vư la sa vư sii wulí. Waa Israél kuu ki la hẹn yẹ ná' máa, dúú kó vư duun dón né. ⁸ Vư ọd Samuél : « Ạm gbo í 'Yélí Tayii baa ví beelí moo vóó sá, moo a sẹd vó nag nán Filistíi voolí ». ⁹ Samuél ẹe mbee waa vạạ yạgá dágá, ạn ha' pú í 'Yélí 'waa la kan yaga woo ạm. Ka bee í 'Yélí yúú nán Israél voolí máa, Tayii kiddu bá'í woo. ¹⁰ Sey Samuél ka did í 'Yélí hẹn ha'í máa, nán Filistíi vư sée ya sa nán Israél vư sii wulí. Zágá máa yẹ í 'Yélí pé'e nán Filistíi vư kan bọọ, sá vư hi'í dágá dágá ; nán Israél vư tud vư. ¹¹ Nán Israél vư vúd ney nán Filistíi vư duu, vư kpoo vư háạ yạ zuu Bes-Kár sag. ¹² Samuél ẹe 'yege tóo ndag sạm Mísapa kan Séní, ma 'yéd 'yege sụu yée Ebén-Ezér, ọ : « í 'Yélí sẹd ba ví ya yạ di yelí ». ¹³ Nán Filistíi vư ki sẹm gbọọ ba'a, vư duu laan sí hág nán Israél voolí né. Nag í 'Yélí woo duu pịjị sí nán Filistíi vư né ạm háạ yạ nọm Samuél woolí. ¹⁴ Kaa gbọọ nán Filistíi ba kuu vbid nán Israél vư pee vư fíí 'waa la Israéllí pád, diga Ekrónjẹ háạ yạ dọg Gáadí, kan hág voo vư ạm. Israél vbid

vũ nag nán Filistíi voolí. Nán Israél vũ mbaa ká'ad ná kan í Amór vũ.

v. 15-17 – cf. 2 Sam 12, 1-5

¹⁵ Samuél mbaa í moo sẹ"ẹ nán Israél voo háá yá sey nɔm woolí.

¹⁶ Ve' pád téé baa kó ba'ad moo sẹ"ẹ kọ́ daa ya 'waapád, kan Betéllí, kan Gilgállí kan Míspalí. ¹⁷ Ka kọ́ sị' daa sú'ú téé daa fíí la Rámalí, woolí kíilí ; baa kó ba'ad moo sẹ"ẹ wulí, yọ́d í 'Yéllí gbaa wulí ám.

8

v. 1-22 -cf. 1 sam 10, 17-25 ; MP 17, 14-20 ; Yéé 82 ; Esa 33, 22 (Hos 13, 10-11)

¹ Sey Samuél ka gbọ́ sú'ú máa, ɓe waa woo vũ 'ye nán moo sẹ"ẹ nán Israél voo. ² Waa nii woo yéé woo Yoél, í sán waa yéé woo Abíya ; vũ mbaa í moo sẹ"ẹ Bérsébalí ya voo idú ám.

³ Samuél waa vũ kó hẹn duun doo ba' voo woo né ; vũ bé' dón vó'om kólí, vũ ɓee hẹn nán voolí nagá, vũ duun moo yén né. ⁴ Í nii Israél vũ sùg 'waapád, vũ la maa Samuél Rámalí, ⁵ vũ ọ́dụ : « 'Yá'á ye mó gbọ́ 'waa sí yɔ, ma waa móó vũ duun hẹn kólí móó né. Am pú vó gbanaa tóó a paɲ vó kó í zig tóó vúlí wɔgɔ ».

⁶ Moo máa ye viji Samuél zọ́, moo kuu vigi a pú bi gbanaa a tee bi ú yẹɔ. Ma Samuél bá' í 'Yéllí.

⁷ Í 'Yéíí ọd Samuél : « Ẹm ki moo nán yẹ kuu dim ọlẹ yẹ la ú. Vẹ man mọy né, vẹ ma míw, moo ẹn duu waa gban biilí yúlí sá. ⁸ Vẹ kóm hẹn kuu baa kó diga sey kán vud vẹ ya hág Mísiralí hẹ́ẹ́ 'yà'ẹ yẹ mán. Vẹ kée gbọn, vẹ la duu voo tayii gáá vuy. ⁹ Ẹm ki moo voo la, ẹmáa ẹm gagad vẹ, mó tú'ud vẹ hẹn gbanaa yẹ a di kólí kan vẹ máa ọ. » ¹⁰ Samuél la ọd nán kuu vi gbanaa pee vẹ moo í 'Yéíí ka ọddu 'waapád, ¹¹ ọd vẹ : « Hẹn gbanaa yẹ a di kólí kan ví máa ka yọ : wún bee wayée waa víí vẹ ha'a la móóta sii kólí vúlí, wún tii í go'oy dáálí vẹ uu ke dug b́́əd móóta bii tíj. ¹² Wún tii vẹ í nii sọ́ọze woo vẹ, wún tii vẹ nán ba'ad uu baadu bab, uu béedu hẹn bab woo vẹ, uu tuudu hẹn sii woo vẹ, uu ga'adu móóta woo vẹ ẹm. ¹³ Wún be wakẹẹ waa víí vẹ tii í uu sọ'ọdu kúm, uu mbógg, uu d́́ədu hẹn láá. ¹⁴ Wún f́́á hẹn duu bab víí vúlí kan la' líid víí vẹ ṕ́a nán ba'ad woo vẹ. ¹⁵ Wún be lamṕ́a yúú hẹn bab víí vúlí, wún ṕ́a nán ba'ad woo vẹ. ¹⁶ Wún be gba'a víí vẹ, wayée kan wakẹẹ, wún laan vẹ ba'ad dán woo vúlí. ¹⁷ Wún be lamṕ́a hẹn buulí víí vúlí, té wún duu tii ví gba'a ha"a wúlí. ¹⁸ Sey woo té wín lúú zọ́ọ yẹẹ kan gbanaa aga kíi di yeelí yẹ, ẹmáa í 'Yéíí wún kin ví ní. »

¹⁹ Ẹmáa nán vẹ sén moo Samuél woo yẹ kilí né. Vẹ ọ : « Kón woo moo né ; aga oo nuj vóó gbanaa té wáa yẹ. ²⁰ Vón mbaa kó í zig tóó vẹ wọ́ọ, aga gbanaa vóó sín paṅ vó, wún b́́əd vó tíj, wún mbaa gban sii vóó. » ²¹ Samuél ki moo voo yẹ 'waapád, ma fíi la ọd í 'Yéíí tóggí. ²² Í 'Yéíí ọd Samuél : « Ẹm kid vẹ la,

mó pú vɛ gbanaa a waa yúú voolí. » Samuél ɔd nán Israél pee
vɛ : « I fíí la sí víí kaa víí vɛlí ».

9

v. 1-27 – cf. 1 Sam 10, 1-16 ; 15, 17 (Dan 36, 24 ; Gε 16, 9; 1 Sam 2, 7-8)

¹ Nán Benyamín tóó ká díí, yéé woo Kís, waa Abiyél woo nɔ. Aayée wɛ Seróɔɔ, aayée gbɔɔ máa Bekoráad, kaaká woo Afiyák, nán Benyamín tóó nɔ. Baa súu ká nán zijíí. ² Di kan waa tóó yéé woo Saúl. Waa woo súu náá saa waa duu na'a, duu mba waa Israél vɛ 'waapád, na' mba vɛ dɔg yúlí ám. ³ Wamde na'a Kís, Saúl ba'oo woo vɛ ti. Kís ɔd waa Saúl : « Ám ɓe gba'a tóó dágá, ví lúú la soo wamde yɛ vɛ ́. » ⁴ Vɛ sɔ́ɔ duu gɛɛ Efrayímmí, vɛ yáá duu la hág Salísalí, ámáa vɛ nugun vɛ né. Vɛ daa duu la hág Saalímmí, vɛ wɛlí pélí. Vɛ daa duu vúd hág Benyamínní, vɛ hɔn vɛ né. ⁵ Kɛɛ yá hág Súffí máa, Saúl ɔd gba'a woo ka ba'ɛ pee : « Yaa ba fíí ́ ; ba'á a hɔn ba né téé, wún zán moo wamde voo, zɔ́ɔ wún tɔ"ɔ moo baa nɔ ». ⁶ Gba'a pee híídu : « Nán Tayii woo tóó di kaa yelí, nán vɛ kiddu mbaa ná' ; hɛn ka ɔ pád, hɛn woo kóyyí. Ám yaa ba laa woolí, gága né téé kan tú'ud ba hɛnaa aa duu ». ⁷ Saúl ɔddu : « Yee aa laa téé bán pán nán Tayii woo súu ɛná ? Hɛn tóó kéen ba sí kóəlí né yɔ ; ba kan hɛn tóó aa pú nán Tayii woo yɛ pélí. ɛn kéed ba lá ? » ⁸ Gba'a woo híí yág ɔd Saúl : « Mí di kan réba dágá yelí,

mín pú nán Tayii woo téé wún tú'ud ba hīnaa ». ⁹ Sey woolí máa, nán Israél kuu laa Tayii hōlẹ téé, vu ọ : « Yaa ba laa ví í gan hōlẹ woolí ». Nán kaa bee vu ví anábi 'ya'ạ ye, ká tíj máa vu bee vu « í gan hōlẹ ». ¹⁰ Saúl ọd gba'a woo : « Moo móó tọọ ọ. Yaa ba la hōgọ ọ. » Ma vu daa lúú laa kaa nán Tayii woo ka mbaa wulí yẹẹ. ¹¹ Kuu bag dọg yalẹ kaa súulí máa, vu kan kan wakẹẹ waa tóó vu vúd laa mam kolí, ma vu vi vu : « Í gan hōlẹ dūuláa ? ». ¹² Wakẹẹ waa vu híjíd vu : « Ee, di móólẹ tíj. Ạm laa hẹná, moo yaa bəə kaalí moo hẹn pú"í gbaalí. ¹³ I dọ la sín kaalí téé vín maawọ diga ka dáan dọggá hẹn lálí gbaalí né yeno. A yanná né téé nán vún dẹgən hẹn lálí né, moo wúnno bag hẹn láá ma nán vún dẹngá lálí. I dọg 'ya'ạ ye téé vín maawọ. ¹⁴ Ma vu daa dọg kaalí. Kuu ya dọg kaa sọamé máa, vu kan kan Samuél di ya vúnno moo bi dọg gbaalí.

¹⁵ Diga Samuél ka yanna lá kaa yelẹ né máa, Tayii ba gagadu, ọddu : ¹⁶ « Yógó, sey í yogo téé, mín ba'am nán Benyamín tóó la dilí. Ạm sọ'ọdu kúm moo a wu tii gbanaa nán mí Israél voo. Wúnno di nán mí vu senné nag nán Filistíi voolí, moo mí ki wayağ voo ye ọ. ¹⁷ Samuél ka họ la Saúl ná' máa, í 'Yélí ọddu : « Nán mín ọm moo woo kábán pee wu yeno. Wúnno waa gban yúú nán mí voolí. ¹⁸ Saúl sée la Samuél woolí, yağ dóm sọamé, ọddu : « Ạm tú'un sí lig í gan hōlẹ woo na ! » ¹⁹ Samuél híjíd Saúl : « Í gan hōlẹ súu mí yeno. Ạm bəə laan dọg gbaalí, moo bəə bán súg lá hẹn kan tóó ọm. Yógó téé mín gbom món lúú, téé mín ọm hẹn ka di móólẹ zọlẹ 'waapád. ²⁰ Zọọ a tọ'ọm moo

wamde kuu ti diga bá' taanó ye voo sá, món nuŋ vu sú'ú. Hən í ka duu mba Israéllí yee máa nóo woolá ? Náá móo nɔ kan kí ba' móo woo nɔ náa ? » ²¹ Saúl híjɪdu : « Mí mii nán Benyamínni pélláa ; Benyamín vu na'a né sɔɔm zig Israél voolí náa ? Qɔ vóo vu bɔ vu né sɔɔm nán Benyamín voolí. Kó née ma mó ɔn mii moo í yɔɔɔ lá ? »

²² Samuél be Saúl kan gba'a woo, paŋ vu dɔɔɔn lig súggíí, pú vu ya mbaalí sɔɔm nán vu ya hən lálí ye voolí ; nán súu vu di fɔɔ vo' taanó. ²³ Samuél ɔd í hən láá kólí : « ʌm ye' hən í mín ɔm ʌm 'ye ka''í pee [pú baa ye wɔɔɔ] ». ²⁴ Ma í hən láá kólí be nabág wi' kan [yɔɔɔ] ka duu daa ka' woolí, pú Saúl. Samuél ɔd Saúl : « Hən kóó 'yé maa vu yɛnɔ. ʌm see 'yé la móólé tíj, mó lá la ú. Sey kóó bee nánán ye vu máa, vó 'yé hən ye wulí ». Ma Samuél vu súg lá hən kan Saúl zágá yelɛ.

²⁵ Kuu lúú gbaalí máa, vu sí zuu sín kaalí, ma Samuél vu baa mba moo kan Saúl yúú ligí. ²⁶ Pig woolí máa, vu tá'ád yág ká'ɔm hí m. Dam yóggí máa, Samuél bee Saúl dɔɔɔn yúú ligí, ɔddu : « ʌm yaa mí ba'am mó lúú síná ». Saúl lúú dɔɔ, ma vu daa súg vúdda ya voo idú. ²⁷ Kuu sí yá zuu ya kaa ka sí''í máa, Samuél ɔd Saúl : « ʌm ɔd gba'a móo a bóó laa ba la tíj ». Ma gba'a pee daa bóó la sí woo. Samuél ɔd Saúl : « ʌm dii lá mó, mii bi ɔm moo Tayii woo tóggí ».

v. 1-16 – cf. 1 Sam 9, 15-27 ; 16, 1-13

¹ Samuél ðe kúm tɔg waalí, túud zɛɛ Saúl yúlí. Pig woo máa kaga pij ya zóólé, ɔddɛ : « Náá í 'Yélí wɛ sɔ'ɔm kúm moo ɔm tee nán dán bii vɛyɛ náa ? ² Bæ ɔm lúú téé vín di kanné kan baa tóó vɛ idú dáj béég Rahél woolí kaa Selsáagí, yag húúm Benyamínní. Nán yɛ vún ɔm : “Vɛ nuɲ wamde kám laa vɛ soolí pee vɛ sú'ú ; ba' móó duu taan sí vɛyɛ né, ɔmáa zóó tɔ"ɔ sí moo víí, di dam gbólí : ‘yee mín kó néé kan waa mí lá ?’”. ³ Téé món duu sée la tíɲ, món yɔ la ðɛɛb Tabɔɔrí, téé vín duu kan kan baa tóó vɛ tɔɔnɔ vún di dɔggí Tayii woolí Betéllí ; tóó sín paɲ bee tɔɔnɔ nagá, tóó sín paɲ woo makala tɔɔnɔ, í tóó yɛ sín paɲ woo doo tíg dágá. ⁴ Vún vá'am, téé vún púm makala idú, téé món fɛɛ voolí nagá. ⁵ Pig woo téé món yɔ la Gibéa-Elohímmí, món maa sɔ́ɔze nán Filistíi voo tóó vɛ wulí. ɔm di la dólí sín kaalí téé, vín kan kan hú' anábi tóó vún di zɛɛ fiiní gbaalí, í kɔɲ waa wɔɔlɛ vɛ, kan í ðɛn wɔɔlɛ vɛ, kan í litid úúlí vɛ, kan í kɔɲ naɲ vún bɛəd vɛ tíɲ, téé aga vún ɔ moo anábi yúú dán voolí. ⁶ Téé wɛm^a í 'Yélí woo wún sí zɛɛ móólé, món moo moo anábi kan vɛ, món tii sí nán tóó káddi. ⁷ Hɛɲ yɛ kɛɛ kóy yúú móólé téé, ɔm kó hɛɲ ka maa kólí máa la ú, moo Tayii di kan mó ɔ. ⁸ Pig woo téé mó sí laan zɛɛ Gilgállí, mín yɔ maam zɛɛ wulí, téé bán

^a Sápéém.

ha' hən, bán pú' hən nag dənə wulí. Ạm laan bá' gúndem, pig woo téé mín nugum zuu, téé mín ọm hən ọm kó máa ».

⁹ Saúl ka daa lúú la, kuu hí'ín kan Samuél ná' máa, Tayii púgu zóó tóó kád, hən yẹ vu kóy 'waapád zágá dágá yẹlẹ. ¹⁰ Kuu ya Gibéalí máa, vu kan kan hú' anábi tóó vu. Wẹm Tayii woo ma' Saúl, bé' sí moo anábi moolẹ kan vu. ¹¹ Nán ba kuu gaawu tíj vu họ moo anábi ka di moolẹ yẹ, ma vu vín moo sọam voolí : « Ẹn kó Kís waa lá ? Saúl sùu tii sí tóó anábii ọmma ? » ¹² Ma nán Gibéa tóó híjíd vu : « Í nii voo wu nónná ? » Diga sey woolí ma nán [kuu baa 'ye'e moo téé] vu vi : « Saúl sùu tii sí tóó anábii ọmma ? ». ¹³ Saúl ka moo moo anábi 'waa sú'ú máa, daa dọg gbaalí. ¹⁴ Saúl ba"oo sáj vi Saúl vu kan gba'a woo : « Yee vín laa di télá ? » Saúl híjíd : « Vón laa wamde vuu soolí, ma kóó họn vu né máa, wó daa laa Samuél woolí ». ¹⁵ Saúl ba"oo sáj duu ọ : « Ạm pá'an ya hən Samuél ka ọm máa bọ ». ¹⁶ Saúl ọd ba"oo sáj : « Samuél ọd wó ba vụn nuj sí wamde vu ẹ », ọmáa bí' ọnnọ sí woo moo gbaɲ Samuél ba ọnnọ máa né.

v. 17-27 – cf. 1 Sam 2, 7-8 ; 11 ; MP 17, 15

¹⁷ Samuél bee nán Israél vu sọg í 'Yélí woolí tíj, Míspalí, ¹⁸ ọd vu : « Í 'Yélí Tayii Israél ọ : “mí vud ví dọg hág Mísiralí, mí sẹd ví nag nán Mísira voolí kan nán hág í tóó ba kuu buu ví gba'a yẹ voolí. ¹⁹ Bẹa máa ví kée Tayii víi ka sẹd ví hən bíd kan hən tẹalí tóó valí pee gbọ, ma ví ọ : ‘Ạm pú wó gbanaaẹ !’ 'Yẹ'ẹ yẹ

máa i sée ya í 'Yélí woolí zig kan zig, hú' kan hú' ».²⁰ Samuél sug zig Israél vu 'waapád, sásáa ma' zig Benyamín voo.²¹ Vu bee nán Benyamín vu see ya, sásáa ma' kí Matiríi woo. Pig woo máa duu ma' Saúl, Kís waa. Vu soo Saúl, amáa vu nuguno né.²² Vu duu la họ í 'Yélí, [vu vi] : « Nán tóo duu di yelí áa ? » Ma í 'Yélí ọd vu : « Dó yúg mbaa di hẹn ganí vwlí ». ²³ Vu ke ẹdug la woo Saúl vud ya, vu diiwu 'yé sọam dúú voolí. Saúl na' mba vu ẹdọg 'waapád. ²⁴ Samuél duu ọd nán Israél vu 'waapád : « Ví họ nán í 'Yélí ka yeewu ye áa ? Nán tóo ka man kanno máa pélí ». Nán 'waapád vu bé' sí léggí, vu ọ : « Kəə zee ! » ²⁵ Samuél ọd sí nán vu hẹn gbanaa a paŋ ya máa. Binda hẹn súu 'waapád debtere tóólí, ma ha' debtere súu 'yé la tíj í 'Yélí woolí. Pig woo máa, ọd nán vu uu fíí la sí voo voolí. ²⁶ Saúl daa fíí la woolí kíílí Gibéalí ám. Wayée zọọ tọọ tóó Tayii ka za' zọọ voo máa vu lúú ba"u. ²⁷ Amáa nán lee tóo vu ọ voo : « Yee nán a sẹd ba ví máa wu si ye naa ? » Ma vu bééwu, vu púnno hẹn tóo né. Amáa Saúl kó kó í ka kin ní wọgọ.

11

ν. 1-11 – cf. *İMS* 11 ; 1 *Sam* 10, 7 ; 31, 11-13

¹ Nasás, gbanii nán Amón voo ya yú Yabés hág Galáadí. Nán Yabés vu ọd Nasás : « Am yaa ba kín ví, tee vón duum ». ² Amáa Nasás nán Amón pee híjđ vu : « I híj aa kín ví ú tee, séy mí sọọ ví nóó ka' nag nán ya víí 'waapád, sẹm a kó nán Israél vu pád

pén ». ³ Í nii Yabés vɛ ɔ : « ʌm gbɔd wɔ bá' gúndem, wɔ ba' nán vɛ laa hág Israélí 'waapád ; nán tóó a ya maan wɔ né téé, wón tii gba'a móó vɛ ». ⁴ Vɛ ba' nán vɛ laa Gibéalí, Saúl woolí, nán pee vɛ ka moo ɔd nán Israél vɛ. Nán kɛɛ ki la moo yɛ ná' máa, vɛ bé' kánni. ⁵ Saúl ka fíí ya babbí kan ndaa woo vɛ máa, vi : « Ẹn kó nán vɛ kánná ? » Ma vɛ ka moo nán Yabés voo pee ɔddɛ.

⁶ Saúl ka ki la moo yɛ ná' máa, wɛm Tayii woo ma"ɔ, zɔɔ yéé kɔgɔ bɛɛlɛ na'a. ⁷ Bɛ ndaa idú gə, sɔ'ɔ wi' woo, ba' nán ɛɛ la yɛ' hág Israélí 'waapád, téé ɛɛ ɔ : « Nán ka duun Saúl vɛ kan Samuél né téé, vɛn di ndaa woo vɛ sɔ'ɔné í yɔgɔ. Dúú í 'Yélí woo kó nán vɛ, vɛ lúú dɔg kó í nán dágá 'néj wɔgɔ. ⁸ Saúl wá' nán sii woo vɛ Bezékkí : wayée Israél vɛn di 300.000, í Yúúda vɛ di voo 30.000. ⁹ Vɛ ɔd nán vɛn ba' vɛ ya [Yabéssí] pee vɛ : « Hɛn i la ɔd nán Yabés vɛ hág Galáadí máa yɔ : “Yɔgɔ zágá na'alé téé, nán vɛ yaa ví maalé dilí” ». Nán pee kɛɛ paɲ moo yɛ la ɔdda nán Yabés vɛ ná' máa, vɛ ki zɔɔ dɛ"é gbɔɔ ba'a. ¹⁰ Vɛ ɔd nán Amón vɛ : « Yɔgɔ téé wɔ tii sí gba'a víí vɛ ú, téé vín kó hɛn kii híí kan wɔ máa ». ¹¹ Yag ka'ɛm woolí máa, Saúl pəgən nán woo vɛ hú' tɛənó. Vɛ dɔ la dumɛ nán Amón voolí dam naalé, vɛ kpoo vɛ háá zágá néé dɔg wulí. Í kɛɛ gbɔ sɔd máa vɛ hi'i dágá dágá, nán tóó vɛn dii fɔɔ idú máa pélí.

v. 12-15 – cf. 1 Sam 10, 17-27 ; 1 MPv 29, 21-22

¹² Nán vư ọd Samuél : « Yee nóv ká ọ : “Saúl a waa gban vóólí yúlí sá" máa lá ? I paŋ ya nán súu vư yelí, ba nɔv vư ví ú ! »

¹³ Saúl híj yag ọ : « Bəə nán tóó wún nɔv né, moo zágá bəə í 'Yélí ka səd nán Israél vư yeno ». ¹⁴ Samuél ọd nán vư : « I yaa ba laa ví Gilgállí, ba la dód ví [Saúl] sɔɔm gban wulí ». ¹⁵ Ma nán vư daa lúú 'waapád laa Gilgállí, vư dód Saúl sɔɔm gban wulí, í 'Yélí woolí tíj. Vư pú' hən nag dənə pú í 'Yélí wulí. Saúl vư kan nán Israél vư 'waapád vư kó siw wulí gbọọ ba'a.

12

v. 1-5 – cf. Yéé 15 ; WB 20, 33-35

¹ Samuél ọd nán Israél vư 'waapád : « Mí kid ví hən kík ọ 'waapád, mí pú ví sí gbanaa ọ. ² 'Yá'a ye máa, gbanaa a bəəd ví tíj máa wư yeno. Míí mí gbọọ 'waa, mí bú mbaa sí tée yɔ. Waa míí vư kan ví yɔ. Mí paŋ ví diga náá saa mílí háá yá zágá bəə yɔ. ³ Mí diid ví tíj yɔ. I ọ í 'Yélí woolí tíj kan nán í ka sọ'ọdọ kúrú ye woolí tíj, ɔn kód ví hən bíd tóó ú ténɔ. Mí bə ndaa, kóó wamde nán tóó woo áa ? Mí kó nán tóó bídná áá ? Mí fẹh hən nag nán tóó woolí moo bi wáá nóv hən bíd woolí áa ? [An kó ú tée] mí bi súú ví hən woo ú ».

⁴ Vư híjdu : « Mó kón vɔ bídná né, mó fẹh hən tóó vóólí nagá né ám. » ⁵ Samuél duu ọd vư : í 'Yélí kan nán ka sọ'ọdu kúm ye

vụ gaa ba vín nugun hẹn vjig tóo nag mílílí né ». Vụ duu híj :
« Vụ gaa í yogo ó ».

v. 6-25 – cf. *ÍMS* 2, 11-18 ; 1 *Sam* 8, 4 (*MP* 30, 15-20 ; *Yos* 23, 14-16 ;
Mik 6, 1-5 ; *Yer* 2, 4-8)

⁶ Samuél duu ođ nán vụ : « Í 'Yélí wu yee Múúsa vụ kan Aarón, wu pañ aví yée vụ vud hág Mísiralí. ⁷ 'Yạ'ạ ye máa i sée ya mí ođ ví hẹn dũu Í 'Yélí ka kóđ ví kan aví yée vụ mánũ. ⁸ Yaakúbu ka yaa Mísiralí máa, aví yée vụ wạạ yạg bee đog Í 'Yélí, ma Í 'Yélí ba' Múúsa vụ kan Aarón, ma vụ vud aví yée vụ đog hág Mísiralí, vụ pañ ya 'yé vụ hág yelí. ⁹ Ạmáa vụ zán Í 'Yélí Tayii voo gbũ, ma Tayii gí vụ gbũđ Sizéra, í nii sọọze nán Hasór voo, kan nán Filistii vụ, kan gbanii nán Moáb voo, vụ sa vụ sii. ¹⁰ Vụ duu wạạ yạg bee đog Í 'Yélí, vụ o : « Vó kó sí hẹn bíddũ, vó kée Í 'Yélí gbũ, vó la tii duu vóo Ba'al vụ kan Asterót vuyũ ; ạm sẹđ vó nag í maag vóo voolí tée vón duum. ¹¹ Ma Í 'Yélí ba' Yerubbál, kan Bedán, kan Yéfta vụ ya sẹđ ví nag í maag víi ba kũũ gbũ da kan ví yẹ voolí, ma ví mbaa kan kạ'ạđ. ¹² Kíi duu họ Nasás, gbanii nán Amón voo, ka yaa ví sii salí máa, ví ọn : « Vó híj gbanaa » . Í 'Yélí Tayii víi wu bi' gbanii víi bó. ¹³ Gbanaa kíi híj pee yũ ; aga víi vi ; 'yạ'ạ ye máa Í 'Yélí pú ví sí gbanaa ó. ¹⁴ I ndog Í 'Yélí, i duuwũ, i ki moo woo, i yún tóg moo woolí né tée, aga ví kan gbanaa víi, vín má'án kan Í 'Yélí Tayii víi. ¹⁵ Ạmáa i kin moo Í 'Yélí woo né, i ngọọ tóg tée, nag Í 'Yélí woo wún di ví

piĩlĩ kó í ká piĩ aví yée vu pe wɔɔɔ. ¹⁶ I laa ví họ hẹn sạgạ í 'Yéíí a did ví kólí yeno. ¹⁷ Sey túd sạ"ẹ wu yeno péláa ? Mí di í 'Yéíí bá"í, wún ba' bọ́ọ, mam wún naɲ. Tée ví gaa ba kii vi gbanaa ye, bin kó duu né máa. » ¹⁸ Samuél bá' Tayii, ma í 'Yéíí ba' bọ́ọ, mam naɲ ọ́m. Nán [kuu họ ná' máa], vu ndog í 'Yéíí, vu ki dúú kan Samuél ọ́m. ¹⁹ Nán vu pád vu ọd Samuél : « Ạm bá' í 'Yéíí Tayii móó yúú waa ba'ad móó voolí, moo ka vón nɔɔ ọ. Kóó vi gbanaa ye, vó duu ha'an sí hẹn bíd dagalí ú ». ²⁰ Samuél híjđ vu : « I ki dúú sá ! Ví kó hẹn bíddú gínú, ọmáa i duu tii pig sad í 'Yéíí sá, i duuwu kan zọ́ọ víí 'waapád ». ²¹ I hi' hịnaa sá, moo kó ka vín dọ́ hẹn lee wulí, hẹn tóó wún ge vún wulí né, vín nugun sónnń wulí né ọ́m, moo hẹn woo hẹn leei. ²² Í 'Yéíí wún kée nán woo vu gbɔn né, moo aga yée woo ka mbaa hẹn gbọ́ọ yeno. Aga ta yạg bi tii ví nán bii vuy. ²³ Míí máa Tayii a há'an moo ạn kó ví bídná máa ọ ; mín gbɔn Tayii bá"í moo víí ní. Mín baa tú'ud ví hẹn í ka duu, ka líí mánɔ. ²⁴ I ndog í 'Yéíí, i duuwu kan zọ́ọ víí 'waapad ; aga ví gaa hẹn gbọ́ọ ka kó vílíí ú. ²⁵ Ạmáa i kó hẹn bíd tée, vín di túlí kan gbanaa víí ọ́m. »

13

vu. 1-23 – cf. *ÍMS* 7 ; 2 *MPv* 14, 8-13 ; *Hos* 1, 7 ; *Yée* 60, 14

¹ Sey Saúl ka dǎá láaní máa, ká di kan ve'... Sey woolí máa ba waa gbanaa kó sí ve' idú Israéllí ú. ² Saúl yee wayée Israél vu fọ́ọ 3000. Fọ́ọ 2000 máa vu mbaa kannɔ Mikmássí, guu Betéllí,

fóó í 1000 máa vu mbaa kan Yonatán Gibéalí, hág Benyamíní. Qd nán zín woo uu fíí la ya mbaalí voolí. ³ Yonatán gbó sòóze Filistíi voo vu Gibéalí, nán Filistíi vu ki moo woo. Saúl ba' nán vu úú gá' naa 'waa daa hág Israéllí pád, vu ọ : « Zig Ebərəə i ki ú ! » ⁴ Nán Israél pád vu ki moo kuu di ọlẹ yẹ : « Saúl gbó sòóze Filistíi voo vu ya mbaalí voolí, Israél soo sí maag kan nán Filistíi vu ú ». Saúl bee nán vu sug Gilgállí. ⁵ Nán Filistíi vu sùg sa Israél sii. Vu di kan móóta 1000 kan í go'oy dáálí vu 6000. Nán Filistíi vu buu voo wá'í pélí kó í hád sagad yag mammé wəgə. Vu ya sán dii Mikmássi, ka' zágá ɔlɪ Bét-Avénní. ⁶ Nán Israél vu bí'ín yag ka'adí, vu bər mbaa mgbag ; vu la dó yág ndóg wulí kan kúdugu wulí, kan 'yege wulí, kan ya lúgúd wulí kan dəə mam wulí. ⁷ Nán Israél í tóó vu sɔ' zɪŋ Yordén yaa bi laa hág Gáad kan Galáadí. Saúl ba di lá woo Gilgállí, nán kuu kée kanno vu tuu yəyəg kan dúú. ⁸ Laa hən bá' gúndem, ɟmáa Samuél yaan Gilgállí né ; nán vu dəŋ hi'iné. ⁹ Saúl [ka hɔ ná' máa] ọ : « I paŋ ya hən ha'í kan hən hən pú'í nag dəné yelí. » Ma bɛ hən pú' wulí. ¹⁰ Ka di hən ha'í 'waané máa, Samuél ya ya wulí. Saúl vúd yaawu vá'í. ¹¹ Samuél vígí : « Mó kó ɛn yelá ? » Saúl híí : « Kán hɔ nán kuu di hi'iní, kám yaŋ ya sey ban ɔn peelí né, ma nán Filistíi kuu sùg Mikmássi máa, ¹² mí taa nán Filistíi ba wún ya sa bi sii Gilgállí yelí, kán bá'a ná Tayii né yeno. Moo woo nɔ ma kán fɛɛ hən ha' yeno. » ¹³ Samuél ọd Saúl : « Mó kó hən yaŋ sú'ú, mó duun moo í 'Yélí Tayii móó ka ɔn mó máa né. [Ka mɔn duu moo woo ú tée] í 'Yélí kan kó gbaŋ móó kan dii néé la diilí na'a